

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

**СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ
НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ:
ІСТОРІЯ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ**

Матеріали
IV Всеукраїнської науково-практичної конференції
У двох частинах
Частина 2

(Суми, 19 травня 2017 року)

Суми
2017

ЯЩЕНКО Н.

(науковий керівник – к. і. н., доц. В. А. Нестеренко)

РОЗПОВІДІ ЯЩЕНКО КАТЕРИНИ ОЛЕКСІЇВНИ*

Моя бабуся, Ященко Катерина Олексіївна, часто розповідає мені про моїх предків і були свідками трагічних подій ХХ ст. Вона народилася 26 серпня 1948 року в селі Підопригори Лебединського району Сумської області. Закінчила 8 класів Підопригорівської середньої школи. Потім навчалася в Сумському сільськогосподарському технікумі 4 роки за спеціальністю агроном. Батько Олексій та мати Ганна все життя працювали в колгоспі. Бабуся має рідну сестру по матері Москаленко Марію Іванівну 1950 року народження. Вона закінчила 11 класів Штепівської середньої школи, а потім 4 роки Чернігівського ткацького училища.

Бабуся розповідала про свою матір, яка пережила і голод, і війну. Вона, Колдовська Ганна Лаврівна, народилася 6 вересня 1922 року в селі Підопригори Лебединського району Сумської області. Закінчила 5 класів середньої школи, далі ніде не навчалася. Працювала все життя в колгоспі. Батьки, Колдовський Лаврін Михайлович та Колдовська Христя Степанівна, коли не було колгоспів, працювали вдома, а коли вони з'явилися, то працювали там все життя. Сім'я була багатодітна. Жили бідно. Ганна мала чотири сестри: Ольга, Оксана, Євдокія, Марія, та один брат Микола. В неї було ще двоє сестер-близнят, але вони померли ще малими. Сестри повиходили заміж, хто в сусідні села, хто залишався в рідному селі. Всі вони все своє життя працювали в колгоспі. Батько

---

* Робота здійснена в рамках виконання фундаментального дослідження №0115U000677 «Історичний розвиток порубіжжя Північно-Східної України як засіб конструювання загальнонаціональної моделі історичної пам'яті».

Лаврін все життя працював у вітряку мельником. За селом були вітряки. Там він молотив муку і завдяки цьому сім'я пережила голодомор. Дід змітав всі ті рештки, які злітали внаслідок меління, змітав із землею та мукою та приносив додому. Так вони і виживали на такому хлібові.

Бабуся Катя знала про голодомор з самого дитинства від своєї бабусі Насті (по батьковій лінії). Її чоловік працював комірником, а баба Настя пекла хліб в комору для начальства. Завдяки такому положенню подружжя пережило голодомор. Настя пекла хліб двічі: перший раз для начальства, а другий раз для голодних людей. Вони чули запах хліба та сунули до неї валом та просили його. Настя, згрібаючи різні висівки, листячко, половки та різні відходи, пекла для них хліб. Настя розповідала про те, як у людей відбирали хліб, як з-під припічка витягали квасоллю та висипали її з горщиків, відбирали зовсім все.

Баба Катя говорила, що коли в наші краї прийшли німці, вони їздили по селу, насильно забирали людей та відправляли їх в Німеччину. Так сталося і з її матір'ю Ганною. Вона була ще незаміжньою дівчиною, коли її забрали до Німеччини. А вже тільки після перемоги радянських військ Ганна повернулася додому. Вона була на тій території, яку звільняла Червона армія.

Ганна нікому нічого не розповідала про те, що вона там робила, як вона там жила. Але коли Німеччина почала виплачувати компенсацію тим людям, яких насильно забирали туди, то потрібно було робити справки про те, хто де був та хто чим займався в Німеччині. Бабуся Катя почала розпитувати матір про все це, але та не хотіла нічого розповідати. Вона кричала: «Я не хочу нічого, мені не потрібні ніякі гроші. Мені там було добре». Катерина не розуміла чому мати так на це все реагує, бо тоді в радянській школі учням мало розповідали про те, як поводитися з тими, хто повертався з Німеччини. Ті люди, які поверталися, взагалі боялися розповідати про те, хто де був і чим там займався. Вже пізніше, коли Україна стала незалежною,

почали піднімати архіви та розповідати про те, що робила радянська влада із тими, хто працював у Німеччині, як відносилися до полонених, які поверталися з німецьких таборів. Тоді Катерина зрозуміла чому так агресивно мати віднеслася до її. Просто матір була дуже налякана. Коли полонені поверталися назад з Німеччини додому, то вони проходили фільтраційні табори. І кожен проходив допит: де ти був, ким ти працював, що ти робив? Після цього полонених відправляли ешелонами в Україну. Люди знали, що багато хто потрапляв додому, а хто потрапляв і в Сибір.

От саме такий табір і пройшла Ганна Лаврівна. Вона була налякана тим, що її теж можуть відправити до Сибіру. Вона говорила, що була в хазяйки і там їй було добре. Тому дочка Катерина так і написала в заяві на компенсацію. Німеччина виплачувала всім різну компенсацію, в залежності від того хто чим займався. Ганна отримала найменшу, так як в заяві було зазначено, що їй там було добре. Але коли Німеччина вирішила виплатити компенсацію вдруге, то потрібно було зібрати більше документів. Дочка Катерина поїхала в сумський архів, там знайшли списки і виявилося, що Ганна працювала на продуктовому заводі. Приїхавши додому, дочка запитала Ганну, чому вона їй не сказала правди, та відповіла, що боялася сказати про те, що працювала на німців. Та розповіла, що жила в хазяйки, в якій чоловік загинув на війні, тому їй потрібна була помічниця по дому. Хазяйка приводила Ганну на завод, здавала начальству та забирала додому після роботи. Дівчина нікуди вільно ходити не могла, тому і не мала змоги отримувати якісь звістки з дому.

Бабуся Катя розповідала, що на війну був відправлений мій прадід Яценко Сергій Федорович. Народився в 1913 році в селі Червлене Лебединського району Сумської області. На фронт його забрали відразу як почалась війна. Але воював він не довго. Коли була битва за Москву, йому відірвало ногу і він

потрапив в госпіталь в Казахстан. Там був спеціальний госпіталь для інвалідів. Коли звільнили нашу територію і Червона армія пішла далі, Сергій повернувся в село Червлене.

В роки війни в селі Червлене в лісах був партизанський загін. Коли партизани напали на німців, ті запідозрили, що селяни допомагають партизанам. Тоді в село прийшли каральні загоны, вони зібрали більше десяти чоловіків і розстріляли їх в селі на горі. У німців не було жодних доказів того, що ці чоловіки допомагали партизанам. Вони, на основі своїх підозр, хотіли розправитись з місцевими жителями та залякати їх, щоб надалі більше ні в кого не виникло бажання допомагати партизанам. Одним із розстріляних чоловіків був мій прадід Іван. Розстріляних поховали в іншому місці, але пізніше перепоховали на тій же горі і донині там стоїть пам'ятник загиблим.

За розповідями бабусі Каті, в селі жила Наконечна Анастасія, вона весь час працювала в сільській раді секретарем. Анастасія працювала перекладачем у німців і докладала нашим підпільникам та партизанам дані про німців і все що дізнавалася в штабі. В селі були такі люди, які допомагали партизанам.

В післявоєнні роки людям жилося тяжко. Вони ходили на роботу, їм грошей не платили, а зараховували трудовні. А потім, коли збирали урожай зерна, частину виділяли та роздавали людям за зароблені трудовні. Але в 1946-1947 роках настав голод. Людям перестали видавати зерно. Їм нічого було молоти і вони виживали хто як міг: у кого була картопля, у кого ще якісь запаси.

Після голоду життя теж не було легким. Сім'я бабусі Каті жила дуже бідно. Батько був хворий, на роботу не ходив. Мати одна ходила на роботу, заробляла гроші, сама тягнула на собі всю родину: двох дітей, чоловіка та свекруху. Пенсії тоді не платили нікому, заробітна плата була мала.